

מלחמה

נגד סא"ל צבי

גריילה

בשטח ובזמן; האלימות קטנה בממדיה אך ממושכת, להבדיל מלחמה סדירה שבה מופעלת אלימות רבה יותר ובמשך זמן קצר יותר.

בתקופתנו לבש המושג גרילה משמעויות רחבות יותר, פוליטיות-אידיאולוגיות. לוחמת הגרילה מוצאת מהקשר הצבאי ומתאפיינת כצורת לחימה בעלת תוכן חברתי-מהפכני.

לצורך דיוגנו אין לקבל את ההגדרה הרחבה והפופולרית של המושג גרילה, שכן גרילה היא בראש ובראשונה טקטיקה של לחימה, שאינה אופיינית רק לדרך לחימתם של גופים מהפכניים מבחינה חברתית-אידיאולוגית. גם צבאות סדירים עשויים בנסיבות מסוימות לפעול בשיטות הגרילה (לדוגמה: מבצע סטרלינג בצפון אפריקה במלחמה"ע ה-2). ההיסטוריה רצופה דוגמאות של לוחמת גרילה של קבוצות ועמים לאר-דווקא בנסיבות הכרוכות במאבק אידיאולוגי למען משטר חברתי חדש. המושג גרילה בניסוחו המילולי אינו מזרז במידה מספקת לכיוון התופעה שבה אנו דנים, ואילו בניסוחו האידיאולוגי אין מושג זה תואם את התופעה וכולל יסודות שאינם מהותיים לה.

עלינו לשאוף להגדרה המתמקדת במאפיינים הצבאיים של התופעה ואינה משייכת בהכרח צורה זו של לוחמה לאידיאולוגיות חברתיות כלשהן.

הגרילה היא צורת לחימה עתיקת-יומין המאפשרת לחלש מבחינה כמותית או מבחינה טכנולוגית ברמה האסטרטגית, ליטול את היוזמה ברמה התקטית.

לוחמה בגרילה

המושג לוחמה בגרילה במשמעו הרחב מבטא שילוב של פעילויות צבאיות, פוליטיות וארגוניות-מנהליות היוצרות בצי-רופן שיטה מסוימת של לוחמה, בדרך כלל של כוחות הממשלה, להדברת לוחמי הגרילה.

ההגדרה המוצעת כוללת הבטים נרחבים וההבט הצבאי ביניהם אינו דוקא מכריע, אך במאמר זה נגביל את עצמנו לדיון בהבטים הצבאיים של הבעיה, אף שהדיון ילקה משום כך בחסר. ראוי כי תופנה תשומת-לב לתופעה ההיסטורית של צבאות שניצחו בקרבות אך הפסידו במלחמה, הכוללת כתופעה חוזרת ונשנית דווקא בסוג זה של לחימה — הלחימה בגרילה — אלגיריה וויאט-נאם הן דוגמאות בולטות אך בודאי לא יחידות, של התפתחות כזו.

בניגוד להגדרה הכוללנית של הלוחמה בגרילה, אשר בה הקריטריונים להצלחה או כישלון בלחימה מורכבים במהותם, נמצא כי בדיון בהבט הצבאי של לחימה זו הקריטריונים של הצלחה וכישלון פשוטים יחסית ונמדדים בעיקר בשני מרכיבים:

א. נטילת היוזמה מלוחמי הגרילה.

ב. השמדת לוחמי הגרילה.

בדיקת יעילות הלחימה בגרילה מהבט צבאי, צריכה, איפוא, להיעשות על-ידי בחינת תוצאות היתקלויות-הלחימה בשטח בין שני הצדדים — איזה צד יזם את הפעילות הצבאית או הצליח ליטול את היוזמה תוך כדי קרב, מה מספר האבידות שנגרמו לשני הצדדים באדם ובציוד, ובעיקר מה מידת הצלחתם של הכוחות הלוחמים בכוחות הגרילה לסכל את מבצעייהם תוך כדי ביצועם או בפעולות-מנע.

לאסטרטגיה של לוחמת הגרילה על מאפייניה הצבאיים, האידיאולוגיים והארגוניים ניתן בתקופתנו פיתוח תיאורטי נרחב בכתיבה של קלאוזביץ, לנין, מארצה-טונג, ת.א. לורנס, לין פיאן, צ'ה גווארה ורג'יס דברה. לעומת זאת מועט ביותר העיסוק באסטרטגיה ובטקטיקה של הלחימה בגרילה. מדי פעם, בעיקר בצינוני לקחים של קרבות בכוחות גרילה, נשמעות הערות אי-נחת מהעתקת שיטות הלחימה הקונבנציונאלית לשדה הלחימה בגרילה, אך לא ידוע על ניסיון שיטתי לבחון את בעיית יישומם של עקרונות המלחמה לסוג זה של לחימה. צבאות סדירים שוגים שוב ושוב בהעתקת הטקטיקות המוכרות והמנוסות משדה-הקרב הקונבנציונאלי אל תחום הלחימה נגד כוחות גרילה.

לאחר מלחמת-העולם השניה ובעיקר בשנות החמישים והשישים של המאה רבו ההתלקחויות הצבאיות ברחבי העולם שהוגדרו כ"מלחמת גרילה". תמוה, איפוא, כי הוגי הדעות במערב העוסקים בחקר צורה זו של קונפליקטים, הירבו לעיין בשורשיה והתפתחותה ואילו לצד השני של הבעיה — בלחימה בגרילה, מיעטו להקדיש שימת-לב. תמוהה עוד יותר העובדה שתורת האסטרטגיה שנתברכה בשנות השישים בפי-תוח תיאורטי נרחב באוניברסיטאות המערב ובעיקר בארה"ב, הונחיה גם היא את העיון בסוגיות הלחימה בגרילה כצורת קרב ייחודי. האסטרטגים האמריקאים של שנות החמישים והשישים בצבא ובאוניברסיטאות הירבו לעסוק בפיתוחים תיאורטיים של מושגי האסטרטגיה הגרעינית ומאזן האימה הבינמעצמתי. בניתוחי האסטרטגיה הגרעינית נמדדו מרכיבי העוצמה של הצדדים בסכסוך-על-פי יכולת שיגור טילים וטונות של ט.נ.ט., ואילו האדם הלוחם והטקטיקות של כוחות קטנים, שהם גורמים מכריעים בלוחמת גרילה ירד ערכם לדרגת חשיבות מזערית.

לוחמת גרילה ולוחמה בגרילה — הגדרת המושגים

גרילה

המושג גרילה צמח בימי התנגדות הספרדים לכיבושי נפוליאון ב-1808. המילה גרילה (guerrilla) גזורה מהקטנה של המלה הספרדית guerra, שפירושה מלחמה. גרילה במשמעותה המילולית היא מלחמה קטנה, במשמע של עשיית מלחמה על-ידי קבוצות קטנות בלתי-תלויות זו בזו בשדה-קרב דליל ומפוזר

הגדרת המטרה בלוחמה בגרילה

בלוחמה קונבנציונאלית, מנוסחות מטרות הלחימה בין היתר, גם במושגים של השתלטות על שטחים. למשמעות השליטה בקרקע בכלל וב„שטחים חיוניים“ בפרט מקום מרכזי בניסוח המשימה.

לעומת זאת, בלחימה בגרילה מאבדת השליטה בשטח מחשיבותה. המטרה העיקרית היא השמדת לוחמי הגרילה. השתלטות על שטח ללא השמדת לוחמי הגרילה משמעותה אי-ביצוע המשימה.

במלחמה קונבנציונאלית, מבטאת היכולת לגרום לאויב לסגת משדה-המערכה לעתים יותר מכל את הצלחת הכוחות התוקפים, שכן נסיגת האויב היא המאפשרת את ההשתלטות על השטח. בלחימה בגרילה יש לעתים קרובות לנסיגת האויב משמעות של כשלון הכוח הלוחם בגרילה. חוקי המשחק שונים ואף הפוכים. הנסיגה וההתחמקות מהקרב תהיה משימתם העיקרית של כוחות הגרילה בקרב שלא הם יזמוהו ושלא מובטחת להם בו עדיפות. בעיית הכוחות הנלחמים בגרילה היא למנוע את היעלמות האויב, נסיגתו והתחמקותו מהקרב היוזם על-ידיהם.

כאמור, הגרילה היא טקטיקה המאפשרת לחלש מבחינה כמותית או טכנולוגית ברמה האסטרטגית ליטול יזומה ברמה הטקטית. סוד הצלחתם של כוחות הגרילה הוא בנקיטת יזומה ותקיפת מטרות נבחרות במועד ובשיטה הרצויים להם, וחמיקה מקרבות כל אימת שהם יזומים על-ידי כוחות נגדיים עדיפים בעוצמתם. לוחמי הגרילה נוטים לניידות ואינם כבולים למתקני-קבע כגון קווי-הגנה, מעוזים, מתחמים ומתקנים צבאיים ההכרחיים לקיומו של צבא סדיר (הטעונונים איתור ואיסוף פרטים מודיי-

עניינים עליהם לצרכי התקיפה). כל אלה כמעט אינם קיימים בלחימת גרילה — לוחמי הגרילה חמקמקים, יוצאים ממחבואי איהם המוסווים ומתרכזים לפעולה רק ערב ההתקפה ומתפוררים שנית לאחריה. „משך החיים“ של המודיעין על משימת לוחמי הגרילה קצר, איפוא; אנשיה נמצאים בתנועה מתמדת והידיעות הנאספות על היערכותם ועוצמתם מתיישנות במהירות.

המודיעין הוא „צוואר הבקבוק“ של לוחמה בגרילה והשגת מודיעין מושלם לצורך תכנון מבצעים נגד לוחמיה, נדירה, גם כאשר יש לכוחות הנגד-גרילה שירותי מודיעין יעילים. לעתים יבוצעו מבצעי נגד-גרילה על סמך ידיעות מודיעין חלקיות או אף קלושות.

בלוחמה קונבנציונאלית, מודיעין מפורט על עוצמת האויב, היערכותו ויעילותו הוא תנאי מוקדם לתכנון. מבצעי לוחמה בגרילה יבוצעו גם בתנאי אי-ודאות לגבי מיקום ועוצמה מדויקים של לוחמי הגרילה. האיתור המדויק יבוצע לעתים תוך כדי לחימה. יתר על כן, גם כאשר המתקפה על כוחות הגרילה מבוצעת על יסוד מודיעין מספק בפירוטו — וכאמור, מקרים כאלה נדירים — יש לכוחות הגרילה תצפית על צירי ההתקדמות הצפויים של הכוחות הבאים לפעול נגדם המסוגלים לספק התראה שתגרום לפיזור כוחות הגרילה לכל עבר. בתנאים אלה קשה להשיג הפתעה ובעיקר כשהמדובר בכוחות נגד-גרילה הלוחמים בשיטות לוחמה סדירות. כוחות הגרילה משנים במהירות את היערכותם והמודיעין שנאסף עליהם לפני הפעולה מאבד הרבה מערכו.

הקושי העיקרי בלחימה בגרילה אינו בהשמדת האויב אלא באיתורו ומניעת התחמקותו. הבעיה כיצד ליצור יכולת לאיתור מדויק של כוח הגרילה תוך כדי לחימה בו ולמנוע התחמקותו

היא הציר העיקרי של הטקטיקה נגד-גרילה במבצעים יזומים. בספרו „שלטון ומרדנות — לקחי מלאיה וזיאט-נאם“ (יצא בהוצאת „מערכות“) מביא הרברט תומפסון סיכומים חודשיים משנת 1964 על מבצעי כוחות קטנים נגד-גרילה בזיאט-נאם (בכוח למטה מגדוד אך לפחות בעוצמת כיתה):

מתוך 59,996 מבצעים — 451 מגעים.

מתוך 72,794 מבצעים — 406 מגעים.

מתוך 73,726 מבצעים — 491 מגעים.

הממוצע הוא, איפוא, מגע אחד לכ-150 מבצעים, ואפשר מאוד שהמספרים אינם משקפים את מלוא חומרת המצב, שכן איננו יודעים כמה מהמגעים היו ביוזמת האויב ובחזקת הפתעה לכוחות הנגד-גרילה (לדוגמה, מארבים). כן אין סטטיסטיקה זו משקפת את תוצאות המגעים ויש לקבל את הנחתו של תומפסון כי במקרים רבים היה המגע דל-ערך.

נראה לי, כי אחד ההבדלים המשמעותיים בין לחימתנו באר-גוני הטרור הפלסטינאיים ובין לחימתם של האמריקאים והדרום-זיאט-נאמים בזיאט-קונג הוא שבמציאות הישראלית כמעט ולא קיימת בעיית ההתמודדות הצבאית בלחימה. שלא כבזיאט-נאם, היה נצחוננו הטקטי מובטח בכל היתקלות-לחימה עם חוליות ארגוני הטרור עד כה. ניתן איפוא לסכם ולנסח את הבעיה הטקטית המרכזית של הלחימה בגרילה ביכולת ליצור מגע יזום עם הגרילה, שיאפשר להביא לידי ביטוי אפקטיבי את העדיפות הכמותית, האיכותית והטכנו-לוגית שלנו בכל קרב נתון.

יחסי הכוחות

התיאורטיקנים של לוחמת הגרילה הירבו לעסוק בשאלת יחסי הכוחות בין כוחות הגרילה והנגד-גרילה. במאמרו על „מדע לוחמת הגרילה“* עורך ת.א. לורנס חישבים מתמטיים על היקף הכוחות לו נזקקו התורכים כדי להשיג סיכוי סביר להדביר את המרד הערבי בשנים 18—1916, וקובע: „הם (התורכים) נזקקו לעמדה מבוצרת כל 30 קילומטרים רבועים ואי-אפשר היה לקיים עמדה בפחות מ-20 אנשים. התורכים נזקקו, איפוא, ל-600,000 איש כדי לעמוד בפני כלל מזימות הערבים המקור-מיים. לא עמדו לרשותם אלא כ-100,000“. לורנס מביא ניתוח זה, כדי להוכיח כי מלכתחילה לא היה לתורכים סיכוי סביר להדביר את המרד הערבי.

מאריצה-טונג קובע שבשעת הכללים שלו על עקרונות הגרילה, יחס סביר של המישה לוחמים נגד-גרילה מול כל לוחם גרילה (מבחינת לוחמי הגרילה), ובגירסה מאוחרת יותר אף הרחיב את הפער ל-10 לעומת לוחם גרילה אחד.**

נראה שמונח „יחסי-כוחות“ במשמעות האסטרטגית — שהוא בעל חשיבות מוכרת בלחימה קונבנציונאלית, בעיקר בתחומי עוצמת הכוחות של כוח תוקף לעומת כוח מגן המחזיק בקרקע — מאבד את משמעותו במלחמת גרילה. בפליפינים היה היחס לוחם נגד-גרילה אחד לעומת שני לוחמי גרילה; בקניה 20:1; במלאיה אף 40:1.

במלחמת גרילה נודעת חשיבות ניכרת להשגת עדיפות בכוח

בכל קרב נתון. ב„שבעת הכללים של לוחמת הגרילה“, מיד אחר שהוא קובע „מבחינה אסטרטגית יחס כוחות של 1 ל-5“, מוסיף מאריצה-טונג „מבחינה טקטית — יחס כוחות של 1:5“. הבעיה המכרעת של שני הצדדים היא ריכוז כוחות טקטיים בתנאי קרב נזילים ורבי-הפתעות. בכל מבצע נזקקים כוחות הנגד-גרילה לכוחות רבים יותר ביחס לאלה של הגרילה, שכן לוחמי הגרילה מצויים מארבים או מבצעים מבצעים אחרים בשיטת פגע-וברח אשר בה הפתעה והמהירות מחפים במידה מסוימת על נחיתות ביחסי כוחות, ואילו על כוחות הנגד-גרילה להקצות כוחות לחיפוש ואיתור לוחמי הגרילה, לשמירת מגע עמם ולהשמדתם וכן כוחות נוספים לסריקה ולחסימת דרכי הנסיגה. קיים יחס א-סימטרי בין הדרישות לריכוז כוח של שני הצדדים הלוחמים. שלא בדומה למבנה הכוח בהתקפה על כוחות סדירים ומבוצרים, המתאפיין בריכוז מירב עוצמתו ללחימה ובהקצאת כוחות קטנים יחסית לסיוור ולחסימות, יושקע בלוחמה בגרילה מירב הכוח בדרך כלל בסיוור ובסריקה לאיתור האויב לפני הקרב ובמהלכו, לחסימת אפשרויות הנסיגה של יחידות הגרילה, ולעתודות המיועדות לניצול מהיר של הזדמנויות שיווצרו בעת איתור לוחמי הגרילה. כוחות אלה יהיו גדולים בהיקפם מהכוחות שיוקצו ל„קרב האש“ המתוכנן עם לוחמי הגרילה.

מבצעים יזומים נגד לוחמי גרילה נושאים לעתים קרובות אופי של מבצעי סריקה. כוחות הנגד-גרילה מתפורים ביחידות-משנה קטנות הפועלות בשטח נרחב יחסית וכך נוצרים לעתים מצבים, בהם, על אף העדיפות הניכרת של כוחות הנגד-גרילה המשתתפים במבצע, עשוי הכוח היוצר מגע-אש עם הגרילה להיות קטן בעוצמתו מזה של כוח הגרילה, או בלתי-מספיק לכיתורו והשמדתו. בכך שוב משיגים לוחמי הגרילה את מטרתם — עדיפות טקטית גם בתנאי נחיתות מערכתית.

יש לבנות כוחות-משנה במבצעים נגד גרילה בעוצמה מספקת להשמדת כל אויב נתון בגזרה או לפחות בעוצמה שתאפשר להם לרתק את הגרילה ותיתן בידי מפקד המבצע שהות לרכז כוחות נוספים בגזרת ההיתקלות לתגבור הכוח שבמגע-אש ולחסימת צירי הנסיגה הצפויים של לוחמי הגרילה.

לעתים קרובות מכריעות הגמישות והמהירות של העתקת כוחות לתגבור מהיר של הכוחות העומדים בקשר עם לוחמי הגרילה, את גורל הקרב.

המשגה העיקרי במבצעי הסריקות הצרפתיים בהודו-סין היה כניסה לקרב ב„אזורי המחיה“ של לוחמי הגרילה עם מסגרת כוח נתונה אשר נדרשה לפתור בעיות שאויב בלתי-ידוע בעוצמתו עלול להעמיד בפניה ולאחר שהכוח נלכד בקרב בתוך שטח הגרילה, כמעט ולא יכול לצפות לתגבורת שתשנה את יחסי הכוחות הטקטיים באורח מכריע לטובתו.

המסוק נתן לראשונה בידי כוחות הנגד-גרילה את אופציית ההכרעה על-ידי ריכוז יתרון כמותי בכוח ובעוצמת אש ובכך הפך לנשק-מפתח בסוג זה של לחימה.

מודיעין

במבצעים נגד-גרילה נודע למודיעין תפקיד מרכזי. תכליתו של המודיעין הצבאי הטקטי בלוחמה נגד-גרילה היא לספק למפקדים ידיעות שיאפשרו להגדיל את מספר מגעי הלחימה היוזמים עם האויב.

* ת.א. לורנס — מדע לוחמת הגרילה — פורסם לראשונה ב„רבעון הצבא“ הבריטי XCI באוקטובר 1920.
** פירוט — ראה הקובץ בעריכת אלון (מיל') י. הרכבי „על הגרילה“, (הוצאת „מערכות“ 1971) עמ' 22.

ב. „צוותים כחולים” — מחלקות חי”ר שהוטסו במסוקי תובלה בגובה ובמרחק טיסה של מספר דקות מאחורי „הצוותים הלבנים”. תפקידם להיכנס לקרב אחר איתור כוחות גרילה על-ידי „הצוותים הלבנים”. לעתים, כשהיתה מצבת כוח האויב גדולה מכדי יכולת המחלקות להשמידו, היה תפקיד המחלקות לרתק את יחידות הגרילה עד להגעת כוחות נוספים במסוקים.

ג. „צוותים אדומים” — מסוקים חמושים ברקטות ומקלעים למתן סיוע מידי. מסוקים אלה טסו מאחורי מסוקי „הצוותים הכחולים”.

שלוש הפלוגות יבילות-המסוקים של הגדוד היו מסוגלות להפעיל את כלי-הנשק האורגניים שלהן, מסוקי תקיפה וארטי-לריה, כדי לטפל מיידית בכוחות אויב קטנים שנתגלו במהלך הסיוע האוירי. לעתים חייבו צרכי האיסוף המודיעיני עצמם כניסה לקרב לשם חשיפת עמדות לוחמי הגרילה וגילוי עוצמתם. סיורי האויר היו משולבים בהורדת פטרולים לסריקה רגלית להשלמת האיסוף לגבי פרטים שלא ניתן לראות מהאויר. לעתים הוחדרו סיוורים קטנים ובודדים לעומק שטח הגרילה, ולוחמי הגרילה, שנתפתו להיכנס לקרב עם כוח קטן ולכאורה מספיק, הופתעו כאשר לאחר זמן קצר ביותר הותקפו על-ידי כוחות בעוצמה ניכרת, שכבר נמצאו באיזור סמוך והמתינו בכוננות גבוהה לאיתור האויב.

סוכנות איסוף נוספת שהוכיחה יעילותה בוויאט-נאם היא סיוור חרש של יחידות סיוור ארוכות-טווח. סיוורים אלה חודרים בלילה ובהסתר ללב „שטח-המחיה” של הגרילה, מסתתרים שם ובשעות היום מקיימים תצפיות יום לאיתור תנועות גרילה.

המודיעין הטקטי נגד-גרילה מתיישן במהירות. הערובה היחידה לאי-התיישנותו של המודיעין היא בתרגומו המידי למבצעים נגד-גרילה ולפיכך המודיעין מכתוב במידה רבה את העיתוי לביצוע.

הלוחמים, הארטילריה, המטוסים והמסוקים חייבים להיות בכוננות מתמדת לפעולה נגד כוחות גרילה שיתגלו על-ידי המודיעין. מידה כזו של תלות במודיעין אינה קיימת במבצעי לוחמה סדירה והמפקדים, ובעיקר הדרגים המדיניים, מתקשים

בלוחמה קונבנציונאלית עיקר עבודתו של קצין-המודיעין היא איסוף מודיעיני מקדים—מודיעין לקראת מבצע ומודיעין מסכם לאחר המבצע. צרכי הלחימה נגד-גרילה מחייבים פיתוח יכולת איסופית מיוחדת תוך כדי מבצע. סוכנויות האיסוף העיקריות תוך כדי לחימה נגד-גרילה הם חקירת שבויים, סיוורים ובעיקר סיורי מודיעין במסוקים ותצפיות.

חוקרי השבויים פוזרים בכל אחד מכוחות-המשנה המשתתפים במבצע ונעים עם כוחות החוד, הגששים והסיירים. משימתם היא עדכון המפקד הישיר בידיעות שיאפשרו לו איתור מדויק של כוחות הגרילה בגזרת אחריותו על-ידי חקירה מיידית של אנשי גרילה מייד עם תפיסתם. לעתים, בהעדר ידיעות מספיקות מסוכנויות אחרות, יבוצעו מבצעים מיוחדים במטרה „לחטוף לשוון”. במקרים מסוימים ייעשה שימוש בשבוי כמורה-דרך אל כוחות הגרילה המסתתרים. שימוש מידי במודיעין המופק מחקירות שבויים מחייב חופש פעולה למפקדי כוחות-המשנה לשינוי מהיר של התכנון בהתאם לאפשרויות או לסיכונים החדשים שיתגלו בחקירה הקרבית.

שימוש במסוקים כסוכנויות איסוף בעת מבצעים נגד-גרילה הוכיח את יעילותו בוויאט-נאם. כוח סיוור מעופף הנמצא זמן רב מעל שטח הגרילה סופו שיגלה את פעילותה. לוחמי הגרילה יכולים לקיים כושר הסתתרות טוב לזמן קצר, אך פעולות ממושכות נגדם מאלצות אותם לצאת מ„חוריהם” וסיוור אוירי במסוקים מעל לשטח סופו שיגלה אותם.

דיביזיית פרשי-האויר האמריקנית הראשונה שפעלה בוויאט-נאם מסוף 1965 ועד כוח-מחץ אסטרטגי לאיתור יחידות גרילה והשמדתן, בעיקר בשיטה של סריקות רחבות-היקף, נתקלה תדיר בבעיות של מודיעין בלתי-מספק לצרכי התכנון. דיביזיה פותחה טקטיקת איסוף מודיעין תוך כדי מבצע על-ידי סיורי מודיעין-מבצעים משולבים שבוצעו על-ידי פלוגות הסיוור של גדוד הסיוור הדיביזיוני. כל פלוגת סיוור כללה שלושה יסודות:

א. „צוותים לבנים” — כיתות סיוור מוקטנות במסוקי תצפית קלים. צוותים אלה טסו בגובה נמוך במהלך טיסה של מספר דקות לפני יתר הכוחות.

גם הגדרת לוח-הזמנים בתכנון נמצאת לא אחת בלוחמת גרילה, לאחר מעשה, כאומדן לא מבוסס. הבלתי-צפוי רב לעתים מן הצפוי. רוב הקרבות נגד-הגרילה קצרים בזמן אך לעתים קרובות יהיה הכרח להקדיש זמן רב ובלתי ידוע עד ליצירת המגע — השלמת המבצע עשויה להיות כרוכה במרדף או בהמתנה במארב, שלבים שחשוב זמן מדויק לגביהם הוא בחזקת ניחוש. בלחימה בגרילה ראוי, איפוא, להתייחס למושג-גים הללו כאל מושגים גמישים ולהימנע מהגבלת המפקדים בשטח על-ידי הגדרות מוקדמות נוקשות בשלב התכנון. הגב-לתו של המפקד בתחומי שטח וזמן נוקשים עלולה לעתים למנוע ממנו את האפשרות לבצע את משימתו.

תכנון מוקדם ומתן חופש יוזמה למפקד הזוטור

גם במקרים של מבצע יזום ומתוכנן היטב נגד-גרילה מאבד התכנון המוקדם מתוקפו לאחר קרב הפתיחה. בנסיבות הקרב מהיר-התנועה ורצוף-ההפתעות, התכנון האופייני הוא התכנון החפז. המפתח להצלחה הוא בתפישה מהירה של המפקדים את המצבים המשתנים וההזדמנויות והסכנות החדשות שהם יוצרים, בכושר האלתור של המפקדים והחיילים בניצול הזדמנויות אלה, ברמת אימון גבוהה ויכולת ביצוע קפדניים, ובלשון משותפת ועבודת צוות מתואמת בין האלמנטים של קרקע ואויר.

מאפייני שדה-הלחימה בקרבות הגרילה שונים מאלה של שדה-הקרב בלחימה הקונבנציונאלית. אלה לרוב התנגשויות קצרות בין כוחות קטנים, התנגשויות מטווח קרוב והתנגשויות שלע-תים הן בלתי-יוזמות.

שדה-הקרב דליל. ההתנגשויות עלולות להיות מרוחקות זו מזו ולעתים אין סיוע הדדי באש בין הכוחות המעורבים בלחימה ובין כוחות שכנים.

הלחימה נושאת אופי של מרדף סריקה רצוף-היתקלויות, שבו המעבר מנרדף לרודף ולהיפך עשוי לעתים להיות מהיר ביותר. המפקדים הבאים במגע-אש הם מפקדי פלוגות, מחלקות וכי-תות. המפקדים ברמת גדוד, חטיבה ודיביזיה עוסקים בארגון הכוחות, בתכנון, בנייהוג המבצע הכולל והקצאת הסיוע, אך יחידות הלחימה הן היחידות הקטנות וההחלטות בשדה-הקרב של הגרילה מתקבלות על-ידי מפקדים זוטרים. יש לכוון את הכשרת המפקדים הזוטרים לפעולה מסוג זה, שאינה דומה לפעולת לוחמה סדירה, ובעיקר חינוך עצמי של הדרגים הבכירים להניח למפקדים הזוטרים חופש החלטה לפי שיקול-ליהם-הם ולהימנע מתופעות מוכרות של קרבות מ"מים המנו-הלים מרחוק על-ידי מפקדים בכירים. אלו הן בעיות ראשונות במעלה שיש לתת עליהן את הדעת בסוג זה של לחימה.

מגבלות הפעלת עדיפות טכנולוגית וכמותית בלחימה בגרילה

ניסחנו את הבעיה העיקרית של כוחות הנגד-גרילה כיכולת ליצור מגעים יוזמים עם כוחות הגרילה, שיאפשרו להביא לידי ביטוי אפקטיבי את העדיפות הכמותית והטכנולוגית לסיכול מבצעי גרילה והשמדת לוחמיה. עם זאת, אין להגזים בהפעלת-יתר של עדיפות טכנולוגית וכמותית כסיוע ואף כתחליף לחשיפת לוחמי הנגד-גרילה בהתמודדות הישירה עם הגרילה. העיקרון של מיצוי העדיפות הטכנולוגית והכמותית בכל קרב

לעתים להסתגל למחשבה, כי בלחימה נגד-גרילה טמון המפתח להצלחה במידה מכרעת במודיעין. ידיעות מדויקות על מיקום הגרילה יקרורות ולא תמיד ניתנות להשגה על-פי הזמנה לצרכי תכנון מוקדם, ועל כן יש לנצלן בתבונה אך בראש ובראשונה במהירות, בטרם יתיישנו.

גמישות בהגדרות: „שטח חיוני“, „גבולות גזרה“, „לוח זמנים“

בלוחמה נגד-גרילה קשה להגדיר את קו החזית בין כוחות שני הצדדים. הכללת גזרה רחבה מדי של אזורים „נגועי“ גרילה במסגרת המבצע, עלולה לגרום פגיעה באוכלוסיה שאינה משתפת פעולה עם הגרילה ובכך תושג תוצאה רצויה לגרילה. מאידך גיסא, מאחר שברוב המקרים לא ידוע בדיוק היכן מסתתרים לוחמי הגרילה ומהו הפיזור שלהם, ניכרת נטייה מובנת אצל המתכננים הצבאיים במבצעים נגד-גרילה להרחיב את תחומי איזור הפעולה.

בלוחמה נגד-גרילה, מאבד המונח „שטח חיוני“ לעתים תכופות את משמעותו הקלאסית. במקרים רבים מתברר מהו השטח החיוני רק במהלך הקרב עצמו.

נתון הוא בר-תועלת עד רמה מסוימת, אשר מעבר לה חל גם עליו חוק, התמורה הפוחתת" עד היותו לרועץ למפעיליו. לאור ההנחה — הנכונה כשלעצמה ברוב המקרים — כי מיצוי היתרון הטכנולוגי של כוחות הנגד-גרילה בהפקת עוצמת אש וניידות, חוסך בחיי לוחמים — ערך חשוב ביותר בחברה המערבית ובמיוחד בישראל — מתלווית הנטייה להפרזה בהפעלת היתרון הכמותי והטכנולוגי בהנמקות חברתיות-מוסריות שקשה להתמודד עמן. שילוב סיוע אוירי, ארטילרי ולעתים גם כוחות שריון במבצעי סריקה נגד-גרילה מסבך, מסרבל ומאט את המבצע באורח ניכר, ונפגמים הגמישות, המהירות וקלות התנועה, שהם גורמים חיוניים למניעת בריחתם של לוחמי הגרילה.

תכנון המבצעים נגד-הגרילה בוויאט-נאם הוכתב במידה רבה על-ידי התפישה כי אין להעלות על הדעת מבצע ללא סיוע מאסיבי. לעומת זאת, התיאום בין כוחות הסיוע לבין עצמם ובין כוחות הסיוע והדרג המסתער הוסיפו לתכנון אילוצים רבים, שכן בנוסף לתיאום תנועות המסוקים של הכוחות הלוחמים והסיוע, שהיה מורכב כשלעצמו, נתעוררה תמיד התלבטות בתיאום התנועה והאש על הקרקע ובעיקר במרחב האוירי, כאשר כל אחד מהאלמנטים הפועלים מחייב שיתוק זמני של האלמנטים האחרים. מפצצים, מטוסי-קרב, מסוקים וארטילריה אינם יכולים לפעול בו-זמנית באותו מרחב אוירי, ויש לתאם בדקדקנות את פעילותם. תיאום כרוך לעתים בסיבוכ התוכנית ובהאטת לוח-הזמנים של הביצוע המתוכנן. הסיוע המאסיבי גרר בהכרח גם סרבול לוגיסטי ניכר ביישום העיקרון לפיו האספקה תנוע מייד בעקבות הכוחות המסתערים גם בנסיבות

של שינויים מהירים בקרב ואי-צמידות לתכנון. נוסף לכך את הצורך לאתר מראש בג'ונגל בסיסי סיוע לארטילריה, שטחי נחיתה למסוקי הארטילריה ופיזור עירומי תחמושת ופגזים, ויובן כי הבעיה הלוגיסטית בסוג זה של מבצעים בוויאט-נאם היתה סבוכה ביותר.

בלחימתנו בארגוני הטרור הפלסטינאיים לא הגענו לדרגה כזו של גודש אמצעים וכוחות, אולם ראוי לבחון אם במבצע כראמה ובמבצעים ב"פתח-לנד" לא היתה הפעלת כוחות גדולים יחסית של חי"ר, שריון, ארטילריה וחיל אויר כרוכה בתשלום מחיר במהירות וניידות הכוחות, אשר איפשר לחלק ניכר של המחבלים באיזור לברוח.

צורה אחרת של הפעלת טכנולוגיה כתחליף ללחימה במגע קרוב היא הפעלת חיל-אויר וארטילריה נגד מטרות גרילה. להפצצות מרוכזות של חיל-האויר והארטילריה השפעה פסיכו-לוגית מטרידה על לוחמי הגרילה, אך אין להגזים ביכולתם להסב לגרילה אבידות בנפש. פיזורם של לוחמי הגרילה וכושר ההסוואה המעולה שלהם מקשים על איפונם. בדרך כלל אין הם מהווים, "מטרות ארטילריות" כדאיות והנזקים שנגרמים להם בנפש קטנים.

לוחמי הגרילה בוויאט-נאם למדו להכיר את השפעות מטוסי התקיפה והארטילריה והפעילו אמצעים פאסיביים שהפחיתו את האפקטיביות של ההפצצות כשיטה. הוכח, כי הפצצות מאסיביות כשלעצמן אינן מסוגלות למנוע פעילות של לוחמי גרילה נחושים בדעתם. לפי עדותו של לויט' גנרל גאלבין על המצור על קא-סאן ב-1968, "הטיל חיל האויר האמריקני עד סוף מרס 13,000 טון פצצות וכוחות הקרקע המשולבים האמריקניים

משדה-הקרב על-ידי פעילות רצופה ומרוכזת של תנועה ואש.

לוחמה בגרילה — מלחמת התשה

אחד המשגים המסוכנים ביותר בלחימה בגרילה — והרווחים ביותר — הוא הניסיון לחסלה במתקפות מרוכזות. הניסיון מלמד, כי מבצעים כאלה נוקם רב לעתים מתועלתם.

כבר הדגשנו בפרקים הקודמים את הקשיים המיוחדים באיסוף מודיעין למבצעים נגד-גרילה ואת בעיית ההתיישנות המהירה של מודיעין זה ולאור זאת הצורך בתרגום מידי של המודיעין למבצעים. הניסיון לאגור מודיעין עד מועד המבצע כרוך לעתים בהתיישנות המודיעין. יתר על כן, לאור השאיפה להפעיל כוחות ניכרים יגבר הלחץ להרבות ביעדים לתקיפה גם כשאין מודיעין מספיק למטרות אלו.

הקטנת הגמישות והאטת קצב המבצעים, האופייניים למבצעים גדולים, נותנים בידי כוחות הגרילה שהות מספקת להתחמק מאיזור המערכה.

טקטיקה של מבצעי סריקה נרחבים אך חד-פעמיים לא תדביר את כוחות הגרילה שכן גם אם, "יגוקה" שטח הסריקה מכוחות אלה הם עשויים לחזור ולהשתלט עליו שנית בתום המבצע. ניתן לסכם, כי מבצעים גדולים נגד גרילה הם בזבזניים במידה רבה, מבחינת עוצמת הכוחות המופעלים במבצעים אלה לעומת התוצאות המושגות. בלוחמת גרילה נמדדות התוצאות באפקט הפסיכולוגי-תעמולתי לא פחות מאשר בהישג הצבאי הממשי, ולעתים אף יותר. מבחינה זו שואפים לוחמי הגרילה דווקא אל היוצא-דופן והמוזעזע, לפעולות שיעוררו הדים חזקים בדעת-הקהל ויחלישו את האמון העצמי של כוחות הנגד-גרילה. מבצע ענק חד-פעמי, בו מופעלים כוחות נגד-גרילה גדולים, עשוי לעתים לשרת את האינטרסים של הגרילה ולהעניק לה רווחים פסיכולוגיים-תעמולתיים נרחבים. היוצא-דופן שבהפעלת כוחות גדולים במבצע מורכב, מבלית ומאשר את מידת החשיבות של כוחות הגרילה כגורם שלא ניתן לחסלו או לגרום לו נזקים חמורים גם כשכוחות הנגד-גרילה פועלים נגדו במלוא עוצמתם הטכנולוגית והכמותית.

התקדימים ההיסטוריים מלמדים, כי את הגרילה לא ניתן להדביר בשיטת לוחמה המבקשת להשיג הכרעה במבצעים חד-פעמיים, שבהם מופעלים כוחות ניכרים ולזמן קצר. לחימה בגרילה דורשת אורך-רוח והתמדה בפעילויות זעירות לאורך זמן. הישגי הלחימה בגרילה נמדדים בהצטברות הכוללת במאון הלחימה.

הדברת הגרילה תושג רק בלחימת התשה. סיכויי הצלחתה של הלחימה בגרילה, כדוגמת הטקטיקות הנקוטות על-ידי הגרילה עצמה, הם דווקא בפעולה ממושכת ורצופה של מבצעים נגד-גרילה, ובעוצמת פעולה נמוכה העדיפה על פעילות חד-פעמית נגד-גרילה בעוצמה ניכרת. פעילות נגד-גרילה ממושכת בשטח, בשיטת ההתשה, תמנע מכוחות הגרילה יכולת להת-ארגן מחדש בשטח ותאלצם לעבור לרפנסביבה ולהקדיש את מרצם ומשאביהם לפתרון בעיות ההגנה של המשך קיומם-הם, עד שתיוותר להם רק אנרגיה מעטה לפעולות יזומות, או אף עד שישותקו כליל.

והדרום ויאט-נאמיים ירו למעלה מ-100,000 פגזי ארטילריה על עמדות האויב, אך החיילים הצפון ויאט-נאמיים הסדירים נחושי ההחלטה הוסיפו לקדם את הפירותיהם עוד ועוד לעבר מצודת קא-סאן... לידים של הצפון ויאט-נאמיים התנהל המבצע בהתאם לתכנית".

לחימה בגרילה בטקטיקה של הגרילה

מאלפת העובדה, כי דווקא בוויאט-נאם, שבה התנהלה המלחמה בגרילה תוך עדיפות טכנולוגית נחרצת ושפע נשק מתוחכם, היתה גם התפתחות של טקטיקה אחרת נגד גרילה. טקטיקה זו הדגישה כי בסוג זה של לחימה חייב הגורם האנושי להיות הגורם הדומיננטי. את כוחות הגרילה ניתן לנצח על-ידי אימוץ שיטות הלחימה שלהם; בכל מקרה שבו הדבקות באורח הלחימה של כוחות הגרילה כרוך בויתור על היתרונות שמעניקה הטכנולוגיה לכוחות הנגד-גרילה יש לוותר על היתרונות הטכנולוגיים בעוצמת-אש ואף בניידות ולדבוק בטקטיקת לוחמת הגרילה.

הטקטיקה של הגרילה מבוססת על העקרון שכוחות הנגד-גרילה יהיו בתנועה ואילו כוחות הגרילה במארב. התקפות הגרילה על עמדות מבודדות וניתוקן, שהיו אופייניות לפעולות הגרילה בהודו-סין ובוויאט-נאם, נועדו גם הן במקרים רבים למשוך למארב כוחות תגבורת שנועו לעזרת העמדה המנותקת. התנועות ההכרחיות של הגרילה מבוצעות ככל האפשר בלילות. ביום מוסווים לוחמי הגרילה ואורבים לטרפם. הסבלנות היא אחת מתכונות היסוד העיקריות הנדרשות ממפקד גרילה, ואורח-הפעולה עד יצירת המגע פאסיבי ואיטי.

הטקטיקה של לחימה נגד כוחות גרילה בשיטותיהם הם, שואפת להפוך את הקערה על פיה — כוחות הנגד-גרילה יארבו לכוחות גרילה שבתנועה.

נסינו בלחימה בארגוני הטרור הפלסטינאים ממחיש בצורה בולטת את האפקטיביות של שיטת המארב על כל גווניה. ההישגים המרשימים בקטילת המחבלים ובסיכול תוכניות הפיגוע שלהם היו במה שקרוי לחימה פאסיבית, ולמעשה, ביישום ובמיצוי של טקטיקת המארב. את טקטיקת המארב ניתן ליישם בלחימה נגד-גרילה גם במבצעים יזומים. ניתן לסגל שיטות תנועה אל אזורי הגרילה בהסתר והפעלת כוחות באיזור היעד בשיטת המארב. טקטיקה כזו עשויה להיות אפקטיבית יותר מהתקפה מיידית על היעד הבאה בעקבות, "תנועה רועשת" אל היעד.

בוויאט-נאם נוסו בהצלחה פעולות לחיסול גרילה על-ידי יחידות שהונחתו בהסתר ממסוקים בעומק אזורי הגרילה, הגיעו לאזורים אלה במסעות ארוכי-טווח, או אף הוצנחו בלילות לפעולות עצמאיות שנמשכו ברציפות כשבוע ימים. הכוחות נעו רק בחשיכה והסתתרו באור-היום. הם פעלו במארב-לילה ותצפיות-יום של כוחות קטנים ועשו שימוש ניכר בחוליות צלפים (הצלפיפה היא סוג מסוים של מארב).

פתרון הבעיה העיקרית בלוחמה נגד-גרילה — איתור לוחמי הגרילה — מושג בשיטה זו על-ידי המתנה פאסיבית וסבלנית בהסתתרות שקטה, בניגוד לשיטות השגורות המתכוונות לפתור את בעיות האיתור ומניעת ההתחמקות של לוחמי הגרילה